

EDIȚII PERIODICE ȘI ASOCIAȚII UMORISTICO-SATIRICE DIN REPUBLICA MOLDOVA

Lucia ADASCALIȚA^{1*}

¹Universitatea Tehnică a Moldovei, Facultatea Textile și Poligrafie, Școala Doctorală Inginerie Mecanică și Civilă, specialitatea Arte plastice și decorative

*Autorul corespondent: Adascalita, Lucia, lucia.adascalita@ntp.utm.md

Rezumat: În lucrarea de față se analizează dezvoltarea caricaturii din Republica Moldova, din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea – primele decenii ale secolului XXI-lea. Examinarea se efectuează prin prisma edițiilor periodice și a diverselor entități, constituite la începutul noului mileniu, în scopul promovării genului umoristico-satiric din Republica Moldova. În context, a fost sistematizată informația existentă atât în plan evolutiv cât și tematic.

Cuvinte cheie: caricatură, revistă, asociația caricaturștilor, clubul caricaturiştilor.

Introducere

Selectarea, sistematizarea și studiul operelor de grafică satirică este importantă atât din punct de vedere științific, cât și practic. Din acest motiv, actuala lucrare de cercetare este consacrată unuia dintre cele mai aparte genuri ale artei vizuale – grafica umoristico-satirică. Scopul principal este axat spre analiza și identificarea diverselor ediții periodice ce au publicat lucrări caricaturale și studiul acestora.

Caricatura și edițiile specifice ei

În Republica Moldova „desenul umoristic și satiric a apărut demult, însă până la sfârșitul anilor 1950 acesta era publicat de la caz la caz în paginile diverselor periodice” [1].

De menționat că anume în perioada postbelică, atât în Moldova, cât în alte state ex-sovietice precum: Rusia, Estonia, Tadjikistan se formează și se dezvoltă cele mai importante surse de grafică satirică ce reflectă majoritatea aspectelor de ordin politic, cultural și comportamental din societate, specifice zonei geografice. Astfel, numeroase lucrări grafice cu tentă de satiră și umor au fost publicate în edițiile seriale: Krokodil (Rusia, fondată în 1922), Pikker (Estonia, fondată în 1957), Horpuștak (Tadjikistan, fondată în 1926, dar primește această denumire în 1953), precum și afișele „Окна ТАСС” (a căror redacție-atelier a fost fondată pe 25 iunie 1941) [2], Rusia. În România, în perioada 1949-1989, apare revista de satiră și umor „Urzica” înființată de Aurel Baranga. Revista menționată a devenit în scurt timp o oglindă a umorului tipic românesc în care zicala „a face haz de necaz” era singura cu adevărat acceptată.

În Republica Moldova (RSSM), pe 10 ianuarie 1958 apare prima revistă de satiră și umor, și unica la acele timpuri de acest gen, revista „Кипэруш” (Chipăruș). Colegiul de redacție al revistei, la prima sa apariție, cuprinde un număr restrâns de artiști plastici consacrați: Ilie Bogdesco, Eugeniu Merega, Nicolae Macarenco și Ian Averbuh. Din echipa redacțională făceau parte – de o potrivă – pictori, satirici, poeți, caricaturiști, epigramiști, scriitori.

Revista „Кипэруш” a fost și este o sursă inedită de lucrări caricaturale, fiind în acea perioadă „cea mai activă, combativă și usturătoare” publicație de acest gen, menționa într-un interviu Vladimir Beșleagă. Odată cu apariția acestei reviste caricatura începe să fie practică frecvent, iar caricaturişti se afirmă pe plan național și internațional.

De remarcat, că la prosperarea revistei „Кипэруш” au contribuit într-un fel sau altul artiști remarcabili ca: Iurie Rumeanțev, V. Coval, Igor Vieru, Glebus Sainciuc, Leonid Domnin, Dumitru Trifan, V. Plențovskii, Senefelder Polingher, Alexei Grabco, Anatolie Merzlikin, A. Postică etc. care au promovat-o în rândurile cititorilor. Majoritatea artiștilor menționați au publicat lucrări și

în alte publicații periodice, printre care: Tinerimea Moldovei, Moldova, Tribuna, Gazeta de seară, Literatura și Arta, Komsomoliskaia pravda, Femeia Moldovei, Sobesednik, Scînteia Leninistă.

Din anul 1956, Senefelder Polingher activează la revista Scînteia Leninistă în calitate de redactor artistic. Ceva mai târziu pe paginile aceleși reviste apar seriile de desene caricaturale „Șurubaș cel Poznaș” de Ian Averbuh și „Trică și Ciupică” (serie întâlnită și în revista pentru copii „Alunelul”) de Alexei Grabco.

Referindu-ne la aspectul structural al ediției periodice – revista „Кипэруш” – aceasta era constituită din 8 pagini, inclusiv și coperta. Formatul hârtiei era de 70×108 fracțiunea 1/8, coli de hârtie ½, formatul ediției 270×350 mm, ediție policromă, bilunară. Cu privire la tirajul ediției, din analiza efectuată se pare că acesta a suferit o creștere considerabilă, când atinge apogeul prin anii 1970 (anii 1958-1963: tiraj 10-12 mii exemplare, anii 1964-1965: tiraj 17-18 mii exemplare, anii '70: tiraj în mediu 122 mii exemplare), iar în anul 1995 tirajul constituind 1350 exemplare. În revistă se prezentau istorioare „picante” în care sub lupa caricaturiștilor nimeresc oameni cu moravurile, vicile și activitățile lor de zi cu zi (figura 1).

De menționat, că perioada de existență a revistei de satiră și umor „Кипэруш” cuprinde anii 1958-1996. Doar că în acest răstimp ea trece prin anumite schimbări, și anume începând cu ianuarie 1990 aceasta apare cu titlul de „Chipărușul” – publicație independent de satiră și umor, bilunară. Redactorul șef al acestei ediții a fost Ion Vicol, iar colegiul de redacție era constituit din: Efim Bivol (redactor-șef adjunct), Igor Grosu, Gheorghe Postolache (secretar responsabil), Boris Denis, Constantin Ciobanu, Ion Diordiev, Valeriu Ionițoi, Petru Cărare, Alexei Marinat, Lică Sainciuc, Serafim Saca, Nicolae Sulac Primele numere ale anului de ediție 1990 aveau textul de bază cules în grafie chirilică, iar titlurile în grafie latină. Începând însă cu nr. 6 din 1990 revista apare tipărită integral în grafie latină. În decembrie 1990, numărul 24, apare ca ediție specială în colaborare cu revista „Mangafaua” din România. O altă colaborare cu o publicație românească de satiră și umor are loc în 1993 când apare ediția comună a revistelor de satiră și umor din Chișinău și Galați „Chipărușul: Cucuveaua”, nr. 2-3.

În perioada anilor '90, pe paginile revistei Chipărușul, apar noi nume de caricaturiști: Ion Migali, Elena Țurcanu, Alexandr Gladașev, Mihail Laricev, Ada Axenti, Grigore Ciocoi, ș.a.

Primul și ultimul număr al revistei Chipăruș de la Moldova, anul de apariție 2011, are în componența colegiului redacțional pe: Ion Cuzuioc Sergiu Puică, Victor Crudu, Elena Zamura, Alexei Grabco, Alex Dimitrov, Victor Prohin, Ion Ceobanu, Valeriu Curtu, Aureliu Busuioc, Loghin Alexeev-Martin, Margareta Chițcatii, Iulius Averescu, Grigore Drăgan, Virgiliu Tecuci. În această revistă sunt afișate atitudinile tranșant față de subiecte ca: alegerile, aleșii poporului, corupția, ș.a.

Figura 1. Publicații de satiră și umor

În anul 1993 a fost lansată o nouă revistă de satiră și umor „Cactus” (figura 2, a) a cărei fondator a fost Sergiu Afanasiu. În caseta tehnică a ediției este indicat editorul: întreprinderea de producție și servicii „Andrieș”. Apare doar numărul întâi al acestei ediții pe paginile căreia sunt prezente caricaturi ale artiștilor, precum: Margareta Chițcatii, Valeriu Ionițoi, Ion Mățu, Ion Migali, Natalia Bahcevan, Iurie Rumeanțev. Caricaturile abordează teme sociale: viața de cuplu, sport, relațiile între persoane, precum și politice. Acestea fac parte integrantă a paginilor revistei cu textele semnate de către: Petru Cărare, Gheorghe Postolache, Efim Bivol, ș.a.

O altă ediție dedicată satirei și umorului a fost ziarul „Cucu” (figura 2, b) lansată, pe 7 noiembrie 2002, de către Uniunea Umoriștilor din Republica Moldova în frunte cu Tudor Tătaru. Colegiul de redacție întrunea epigramiștii și umoriștii: Ion Diviza (redactor-șef), Victor Pavliuc, Gheorghe Postolache, Margareta Chițcații, Valeriu Babansky, Victor Prohin și alții. Ziarul nu are o perioadă de apariție definită: primul număr apare în octombrie 2002, al doilea care este și ultimul număr – în decembrie 2002. Distinctiv era utilizarea a două culori: negru (pentru textul de bază) și albastru (pentru titluri, colontritul și coloncifre). Titlul „Cucu”, fiind pentru primul număr de culoare albastră, iar pentru al doilea număr culorile duc cu idea la culorile tricolorului și anume: roșu, galben și albastru, aici pagina de titlu fiind policromă, iar următoarele pagini în două culori: negru și albastru.

Pe paginile ziarului „Cucu” vom întâlni lucrări semnate de către Alex Dimitrov, Ion Mățu, Nicolae Ioniță, Mihai Larăcev, Margareta Chițcații, Valeriu Ionițoi, Sergiu Tomșa, Ivan Anciukov, Aurel Ștefan Alexandrescu, Valeriu Curtu, Anatoli Merzlikin, Alexei Grabco. În lucrările acestor artiști se abordează pe larg teme ca: corupția, justiția, economia, aleșii poporului, viciile umane.

În acest context aducem la cunoștință că Uniunea Umoriștilor din Republica Moldova era Constituită din: Cosiliul suprem (în frunte cu Gheorghe Urschi), Consiliul Literatură (Efim Bivol), Consiliul Teatru (Valentin Delinschi), Consiliul Audiovizual (Ilie Teleșcu) și Consiliul Caricatură (în frunte cu Margareta Chițcații, membrii: Alex Dimitrov, Valeriu Curtu, Sergiu Puică, Valeriu Ionițoi, Ion Mățu, Isai Cârmu).

Amintim, de asemenea și suplimentul literar artistic de satiră și umor al revistei Atelier – „Satiricon” (figura 2, c) pe paginile căruia regăsim lucrări semnate de Alex Dimitrov, Victor Crudu, Sergiu Puică, Serghei Samsonov și Valeriu Ionițoi, Alexei Grabco, Ion Mățu, Ion Migali, Margareta Chițcații. Caricaturile cărora le regăsim printre epigram, texte umoristice și pamflet. Temele abordate vizează actualitatea politico-socială (corupție, impozite, vicii, invidie, ș.a.).

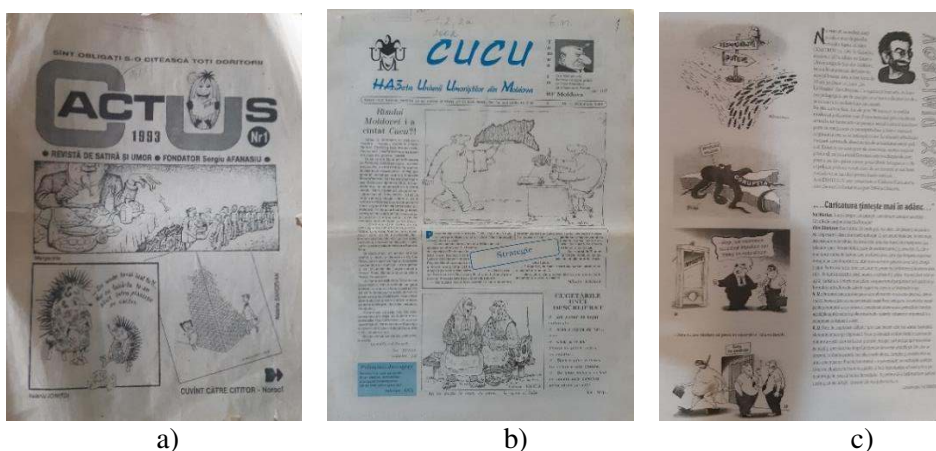

Figura 2. Ediții satirico-umoristice apărute în perioada 1993-2004

a) revista „Cactus”, b) ziarul „Cucu”, c) suplimentul literar artistic de satiră și umor al revistei Atelier – „Satiricon”

După anul 1991 lucrările plastice ale artiștilor consacrați caricaturii se regăsesc nu numai pe paginile revistei de satiră și umor „Кипэруш/Chipărușul”, dar și pe paginile ziarelor. În cele ce urmează vor fi menționate câteva ziare pe paginile cărora se întâlnesc desene umoristice/satirice.

- Ziarul „Timpul” rubrica de umor „Țara lui Papură Vod(k)ă”, la începutul anilor 2000, îngrijită de publicistul Ion Deviza. La mijlocul anilor 2000, același ziar publică un supliment de umor „Timpul satiric” – publicație lunară;
- Ziarul de Gardă;
- Jurnalul de Chișinău;
- Săptămâna;
- Moldavskie vedomosti.

Era digitală și-a pus amprenta și pe modalitatea de răspândire și popularizare a caricaturii. Astfel, o parte din ziare și-au lansat și pagini web unde publică cu regularitate lucrări umoristico-satirice. În context, menționăm: Gazeta de Sud, Jurnal de Chișinău, Ziarul de gardă (lucrări semnate de Alex Dimitrov), Expresul (Valeriu Curtu), Flux (Alex Dimitrov ș.a.). Iar pe rețelele sociale capătă popularitate caricaturile semnate de tânărul Alex Bureț care crează lucrările cu ajutorul unei tablete și a unui pix digital. Subiectele abordate sunt inspirate din noutățile zilnice și evenimentele sociale, politice și culturale de la noi din țară.

Asociațiile specifice genului umoristico-satiric din Republica Moldova

Marcantă pentru caricatura din țara noastră este data de 12 iunie 2003, atunci când a fost fondată Asociația Caricaturiştilor din Republica Moldova în frunte cu Margareta Chițcații. Scopul asociației fiind promovarea graficii umoristico-satirice din țară, colaborarea cu mass-media, organizarea de expoziții și concursuri precum și promovarea drepturilor de autor. În prezent, această asociație nu își mai desfășoară activitatea.

În context, la fel de important este și anul 2004, atunci când a fost creat Clubul caricaturiştilor din Republica Moldova „Sentus” (lat. spinos). Clubul fiind o filială regională a Organizației Mondiale a Caricaturiştilor din Europa central și de Sud „Cartoonists Rights Network” [3]. Printre membrii acestui club numărându-se Alex Dimitrov, Victor Crudu, Sergiu Puică, Serghei Samsonov și Valeriu Ionițoi. La rândul lor, aceștea au colaborat cu Organizații nonguvernamentale precum:

- „Transparency International Moldova” – editând Calendarul pentru anul 2006 „Pictorii contra corupției și birocrăției”, Calendarul pentru anul 2007 „Pictorii contra corupției” și edițiile în volume intitulate „Pictorii contra corupției” din 2002 până în 2010 în care pe lângă textul de bază regăsim și caricaturile, în mare parte, ale lui Ion Mătu.
- Institutul privind drepturile omului (Moldova);
- UNIFEM (Fondul Națiunilor Unite pentru Femei).

Concluzii

Perioada postbelică pentru istoria dezvoltării graficii satirice din Republica Moldova poate fi considerată de-a dreptul „perioada de aur”, întrucât este cea mai activă și productivă pe plan estetic și conceptual, dar și din punct de vedere al promovării și vehiculării acestor lucrări în publicațiile periodice. Este remarcabil faptul că a fost creată Asociația Caricaturiştilor din Republica Moldova, în frunte cu Margareta Chițcații, care a avut drept scop promovarea graficii umoristico-satirice de la noi din țară, inclusiv și prin organizarea diverselor concursuri cu implicarea lucrărilor caricaturiştilor din: România, Rusia, Ucraina, Israel, Germania. Clubul caricaturiştilor din Republica Moldova a făcut posibilă popularizarea și răspândirea lucrărilor caricaturale dincolo de hotarele țării.

Conducător: Constantin SPÎNU, conf. univ., dr.

Referințe

1. Arta caricaturii cu zâmbetul în colțul gurii [on-line]. [accesat 10.02.2020]. Disponibil: <https://artploshadka.wordpress.com/2011/04/05/mnam-md-arta-caricaturii-cu-zambet-in-coltul-gurii/>
2. Искусство наглядной пропаганды: 75 лет "Окнам ТАСС" [on-line]. [accesat 10.02.2020]. Disponibil: <https://tass.ru/obschestvo/3377935>
3. Sentus cartoon club, Moldova, Kishinev, Moldova [on-line]. [accesat 10.02.2020]. Disponibil: <http://cartoonia.ru/clubs/sentus-kishinev-respublika-moldova/>
4. Revista de satiră și umor „Кипэруш”, fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
5. Revista de satiră și umor „Chipărușul”, fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
6. Revista de satiră și umor „Chipăruș de la Moldova”, fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
7. Revista „Cactus”, fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
8. Ziarul „Cucu”, nr. 1 și nr. 2. Fondul Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova
9. Suplimentul literar artistic de satiră și umor al revistei Atelier – „Satiricon”.